

ВІЙСЬКОВІ ХИТРОЩІ УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК У ПЕРШИХ БОЯХ 2022 р. НА МИКОЛАЇВЩИНІ ТА СУМЩИНІ

Військові хитрощі (стратегеми) завжди були важливим елементом воєнного мистецтва. Вагому роль вони відіграли і під час перших боїв на Миколаївщині та Сумщині в 2022 р. Тоді російські війська намагалися застосувати 8 військових хитрощів, але ці спроби були невдалими. Причиною стали помилки російського командування та вдалі дії українських військ. Сили оборони України в боях на Миколаївщині та Сумщині застосували 9 військових хитрощів. Такі підходи суттєво допомогли нанести кілька ключових уражень військам російської федерації і зруйнувати їх стратегічні плани. Усі стратегеми було виявлено на підставі авторського підходу (сформульований у попередніх дослідженнях воєнного мистецтва українських козаків та їх нащадків). Успішне застосування військових хитрощів засвідчило високий рівень воєнного мистецтва Сил оборони України, які, певною мірою, наслідують і козацькі бойові традиції.

Ключові слова: Воєнне мистецтво, військові хитрощі, Україна, 2022 р., російсько-українська війна, Сили оборони України, Росія, українські козаки, Миколаївщина, Сумщина.

Постановка проблеми та її актуальність. В історії воєнного мистецтва впродовж тисячоліть застосовувалися та постійно вдосконалювалися військові хитрощі (стратегеми). Саме вони часто відігравали ключову роль у здобутті перемоги на полі бою. Зрозуміло, що зміст військових хитрощів має як універсальні, так і самотні особливості, які залежать від низки факторів. Саме тому аналіз їх бойового застосування є важливим під час комплексного дослідження воєнного мистецтва на усіх етапах його розвитку. Все це стосується й сучасної російсько-української війни. Зрозуміло, що в силу продовження бойових дій важко здійснити комплексний аналіз відповідного мистецтва, але потреба визначення певних тенденцій є вповні слушною і не лише з точки зору відповідного наукового аналізу. Навіть попередні результати виявлення та оцінки дій сторін можуть бути корисними для прискорення здобуття Силами оборони України (далі СОУ)

Задунайський Вадим Васильович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії Українського католицького університету, м. Львів.

© Задунайський В.В., 2023

перемоги над агресором. Все це обумовлює слушність та актуальність аналізу військових хитрощів як українських, так і російських військ під час перших боїв на Миколаївщині (кінець лютого – середина березня) та Сумщині (кінець лютого – початок квітня), що відіграли важливу роль на початковому етапі широкомасштабного російського збройного вторгнення в 2022 р.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Враховуючи, що події перших місяців російської збройної навали на територію України відбулися нещодавно, маємо закономірний брак детального наукового аналізу особливостей бойових дій цього періоду. Тим більше важко очікувати від науковців ретельного вивчення ключових аспектів воєнного мистецтва, зокрема військових хитрощів.

Поряд із цим варто відзначити слушну роботу Центру досліджень воєнної історії Збройних Сил України, який розпочав підготовку та видання нарисів з історії сучасної російсько-української війни. Серед таких досить цінними для представленої розробки стали «Герої українського степу» Оборона півдня держави (24 лютого – 15 березня 2022)» (Ковальчук, 2023) та «На захисті Сумщини. Оборона і визволення Сумщини (лютий – квітень 2022 р.)» (Центр досліджень, 2023). У них коротко описано основні бої 2022 р. на теренах Миколаївщини (24 лютого – 15 березня) і Сумщини (24 лютого – 10 квітня).

Автор публікації у попередніх працях аналізував як поняття військових хитрощів, так і їх бойове використання, але здебільшого зосереджував увагу на подіях XVII – початку XX ст. (Задунайський, 2017; 2018, 2019, 2020, 2021, 2023 а). Попри зазначене, застосування авторських підходів до визначення та класифікації відповідних прийомів воєнного мистецтва є актуальним і для пропонованої статті. Окремо відзначу й публікацію «Вплив західної зброї на використання військової хитрості «заскочити зненацька» Силами оборони України під час російсько-української війни», в якій було проаналізовано дотичну проблематику (Задунайський, 2023 б).

Отже, на сьогодні в історіографії відсутнє окреслення та порівняння військових хитрощів, застосованих збройними силами РФ (далі зсрф) та СООУ в боях на Миколаївщині та Сумщині на початковому етапі широкомасштабного російського збройного вторгнення на суверенні території України в 2022 р., що й обумовлює актуальність та слушність представленої статті.

Тож пропонована розробка є одною з перших спроб, що започатковує висвітлення відповідної військово-історичної тематики у вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Джерельну основу статті в силу специфіки ситуації (тривання російсько-української війни, що обмежує поширення певної інформації) становлять згадані вище 2 публікації, видані Центром досліджень воєнної історії ЗСУ (*Ковальчук, 2023; Центр досліджень, 2023*), в яких висвітлено бойові дії СОУ та зсрф на території Миколаївської та Сумської областей під час російської збройної навали з кінця лютого до початку квітня 2022 р. Відповідна інформація дозволяє виявити та порівняти стратегіями українських і російських військ у цих бойових зіткненнях.

Мета та завдання дослідження. На основі авторського підходу визначити та порівняти військові хитрощі СОУ та зсрф під час перших боїв на Миколаївщині та Сумщині в 2022 р.

Вклад основного матеріалу дослідження. Перед безпосереднім оглядом військових хитрощів, застосованих українськими та російськими військами на Миколаївщині та Сумщині, коротко наголошу на кількох важливих передумовах. Так, кремлівська верхівка, плануючи злочинне вторгнення, розраховувала в першу чергу на свою стратегічну перевагу завдяки потужному військово-технічному, економічному та політичному потенціалу. Досить корисними для агресора були й можливості вибору часу та визначення напрямків основних ударів. Останньому сприяла довжина не тільки лінії бойових зіткнень на Сході України (вздовж тимчасово окупованих внаслідок російської збройної агресії окремих районів Донецької і Луганської областей) та адміністративної межі з територією тимчасово окупованої росією Автономної Республіки Крим (*Закон України від 21.04.2022 № 2217-IX, 2022*). Ворог міг використати ще й прикордонні регіони не тільки вздовж російсько-українського кордону, але й білорусько-українського. Такі обставини надавали зсрф можливість здійснити напад на величезному фронті.

Все це і відбулося 24 лютого 2022 р., коли рф розпочала повномасштабне збройне вторгнення на суверенну територію України. Наслідком цього стали жорстокі бойові зіткнення, в яких СОУ швидко зруйнували основні стратегічні плани противника. В ході війни обидві сторони застосовували і продовжують застосовувати військові хитрощі на усіх рівнях бойових зіткнень (тактичному, оперативному та стратегічному).

Хочу наголосити, що відповідні дії надають можливість виявити не тільки особливості командного мислення військового проводу України та росії та напрацьовану здатність особового складу військ до їх реалізації. Припускаю, що певне значення може мати й військова спадщина попередніх поколінь воїнів (для української сторони це в першу чергу ментальна та військово-прикладна спадщина козаччини).

Огляд стратегем розпочну з дій зсрф, бо саме вони розпочали злочинну широкомасштабну збройну агресію. Відразу підкреслю, що ворог при цьому намагався використати фактор несподіваності, ще й наступав на величезному фронті в кількох ключових напрямках (хотів захопити Київ, Чернігів, Суми, Харків, Ізюм, Северодонецьк, Авдіївку, Маріуполь, Запоріжжя, Мелітополь, Херсон, Миколаїв, Кривий Ріг, Одесу тощо). Підступний агресор планував в короткі терміни розгромити українські війська і, захопивши столицю, Лівобережжя та Південь, змусити Україну капітулювати. Але збройна відсіч Сил оборони України та спротив усього українського народу зірвали плани кремлівської верхівки, продемонструвавши усьому світу незламність України (*Звернення Президента України Володимира Зеленського, 2023*).

Переходячи до аналізу бойових дій зсрф під час збройної навали, наголошу, що вона розпочалася вранці 24 лютого 2022 р. з масованих обстрілів та авіаційних нальотів, за якими посунули основні війська. На Сумщині та Херсонщині вторгнення крупних ворожих угруповань розпочалося близько 5.00 (*Ковальчук, 2023: 4; Центр досліджень, 2023: 4*). Такий підхід свідчив про намагання не тільки використати фактор несподіваності, але й підсилити його діями на межі ночі і ранку (саме тоді людський організм прагне відпочинку). Отже, мало місце намагання задіяти дві військові хитрості.

На початку вторгнення противник намагався діяти швидко та здійснювати взаємодію різних видів і родів військ, а у разі потреби активно використовував резерви. Все вищеперераховане й дозволило ворожому десанту на Півдні захопити мости через р. Дніпро (антонівський і каховський) та розпочати просування на Правобережжя (*Ковальчук, 2023: 4*). Перевага у силах дозволяла деякий час російським військам утримувати бойову ініціативу й на інших напрямках. Тому і на Сумщині ворог захоплював ключові комунікації (у тому числі вузли автомобільних доріг) та

намагався атакувати основні адміністративні центри (*Центр досліджень, 2023: 5*). У такий спосіб російські війська спробували застосувати ще 2 стратегіями (захопити і використати українські дорожні комунікації та здобути ключові центри).

При цьому зсрф як на Півдні, так і на Сумщині не зупинилися у прикордонних регіонах, а прагнули здобути стратегічні цілі. На Півдні такими були міста Миколаїв, Одеса і Кривий Ріг, а на Півночі – Київ.

Аналізуючи дії противника на південному напрямку, особливо відзначаю наполегливість у спробах захопити м. Миколаїв. Для цього не тільки проводилися спроби здійснити локальні десантування з повітря (25 лютого) і моря (26 лютого), але й було організовано 3 потужних штурми (тривали по кілька днів з 28 лютого до 11 березня) (*Ковальчук, 2023: 13-16*). При цьому мали місце й намагання здійснити комбіновані удари ворожою моторизованою піхотою та підрозділами повітряного десанту (під час другого штурму 03.03.2022), а також велася підготовка до поєднання атаки з моря-повітря-суходолу. Отже, зсрф у боях за Миколаїв прагнули діяти з різних напрямків, що є виявом намагання застосувати відповідну військову хитрість.

Щодо Сумщини, то тут ворог теж мав спочатку окремі успіхи, чому посприяв фактор несподіваності. При цьому варто наголосити, що в силу спрямування основних сил зсрф у цьому регіоні на Чернігівщину більшість міст області вдалося захистити. Ворог зміг 1 березня 2022 р. тимчасово захопити лише Тростянець, але загалом зазнав значних втрат в боях по всій Сумській області (на 7 березня до 50 % контингенту, що оперував в області) (*Центр досліджень, 2023: 8-9*).

До речі, через невдачі у бойових діях зсрф посилили артилерійські та авіаційні нальоти та ракетні удари по всій території України. Головну увагу ворог приділив знищенню критичної інфраструктури та цивільних об'єктів. Такі удари супроводжувалися значними жертвами серед цивільного населення, зокрема лише у м. Сумах унаслідок російського обстрілу вночі 8 березня загинуло 22 цивільні особи (*Центр досліджень, 2023: 10*). Так, російське командування злочинним шляхом намагалося не тільки підірвати обороноздатність українського тилу, але й настрахати суспільство, щоб викликати паніку та упокорення. І в цьому проглядається спроба задіяти стратегію попереднього настрахання. Та ворог

прорахувався, бо замість розпачу українці об'єдналися і, піднісши свій бойовий дух, стали чинити запеклий опір окупантам.

Внаслідок української відсічі російські війська до середини березня 2022 р. втратили значну кількість особового складу й техніки та не досягнули поставлених цілей. Так відбувся злам стратегічних планів РФ, війська якої втратили стратегічну ініціативу. Тому з середини березня під ударами СООУ починається відступ ЗСРФ на багатьох напрямках. На Миколаївщині він тривав з 13 до 15 березня 2022 р., коли ворог відступив у напрямку адміністративної межі Херсонської області (Ковальчук, 2023: 16). Подібна ситуація склалася і на Сумщині в другій половині березня, коли ЗСРФ, не маючи достатніх резервів, припинили активні бойові дії, а невдовзі розпочали виведення військ. Під ударами СООУ відступ ворога перетворився у панічну втечу, і до 10 квітня 2022 р. російські війська залишили усю територію Сумської області (Центр досліджень, 2023: 13). Наведені дії ЗСРФ свідчать про лише часткове використання методики відступу.

Отже, на теренах Сумщини і Миколаївщини російські війська впродовж перших тижнів широкомасштабної збройної навали намагалися застосувати 8 стратегем:

1. Використання фактора несподіваності.
2. Дії на чужій (українській) території.
3. Удари з різних напрямків.
4. Бойові дії на межі ночі і ранку.
5. Намір здобути ключові адміністративні центри.
6. Захоплення та використання українських комунікацій.
7. Прагнення зломити бойовий дух українців.
8. Вчасний відступ.

Хочу наголосити, що з наведеного переліку ЗСРФ більш-менш повно використали лише стратегеми № 2 і 3. Натомість повністю провалилося застосування військової хитрості № 7. Щодо інших 5 стратегем, то ворог зміг їх задіяти лише частково. І причиною цього стала відсіч СООУ, які зірвали плани противника, позбавивши його можливості повною мірою використати відповідні інструменти.

Підкреслю, що не останню роль у зриві планів ворога зіграла здатність українських військ застосовувати власні військові хитрощі. Для їх вияву коротко зупинюся на діях СООУ під час

перших боїв у зазначених регіонах. Почну з того, що українське командування, враховуючи співвідношення військ на миколаївському напрямку, прийняло рішення вивести війська на правий берег р. Дніпро (Ковальчук, 2023: 5-6). Збереження їх бойового потенціалу забезпечило подальший успіх оборони Миколаєва. Вдалий відступ здійснено і частиною українських військ з Сумщини на Чернігівщину, що супроводжувалося підривом мосту через р. Сейм під Батурином (Центр досліджень, 2023: 6). До речі, вдале здійснення вчасного відступу відповідає козацькій військовій хитрості «козак як не переміг, то викругився» (Задунайський, 2023 а: 16-18).

Для стримування ворожого наступу та знищення його ударних передових угруповань українське командування забезпечувало взаємодію військ. Прикладом є бої у м. Баштанка на Півдні (місцева самооборона разом із ЗСУ нанесли ураження авангарду зсрф, який прямував на Кривий Ріг) (Ковальчук, 2023: 11-12) та Охтирки і Сум на Сумщині (добровольчі формування територіальних громад, місцеві підрозділи територіальної оборони і поліції разом із ЗСУ успішно відбили атаки військ рф) (Центр досліджень, 2023: 6-7).

Українські воїни, громлячи окупантів, активно захоплювали та відразу застосовували в бою їх озброєння, у тому числі бронетехніку. Ці методи відповідають козацькій військовій хитрості «хліб козацький» (Задунайський, 2019: 127; 2021: 137). Саме так діяли СОУ на Сумщині та Миколаївщині (Ковальчук, 2023: 11; Центр досліджень, 2023: 8, 11). І сприяла цьому не тільки розтягненість комунікацій та брак палива, аде й вчасні удари по них. Так, додатково застосовувалася стратегема руйнування комунікацій і логістики противника, що теж відповідало козацьким методам бойових дій (Задунайський, 2017: 20; 2019: 129).

Також СОУ готували та вправно застосовували засідки як на тактичному, так і на оперативному рівнях. Інакше кажучи, за прикладом предків заганяли ворога у «матню» (Задунайський, 2021: 138). Саме так діяли українські воїни під м. Вознесенськ, коли для оборони було вибрано вдалий рубіж неподалік єдиного цілого мосту (2 інших спеціально зруйновано) з урахуванням ще й вичерпання запасів палива у механізованих колонах зсрф (Ковальчук, 2023: 10-11).

Досить часто СОУ завдавали неочікуваних ударів противнику, що відповідає стратегемі «заскочити зненацька» (*Задунайський, 2020*). Так, ще на Херсонщині українські підрозділи неочікуваним ударом заскочили ворога і на короткий час відбили мости через р. Дніпро (*Ковальчук, 2023: 5-7*). Ще частіше українські війська неочікуваними артилерійськими, авіаційними й ракетними обстрілами громили скупчення ворожої техніки та особового складу. Саме так під м. Вознесенськ вночі було розбито 2 з 3 колон ворога, а неодноразові вогневі нальоти на Чорнобаївку взагалі стали взірцем подібних дій ЗСУ (*Ковальчук, 2023: 11, 17*). Саме тут окрім знищення живої сили, техніки та боєприпасів вдалося ліквідувати навіть командний пункт 8-ї загальновійськової армії зсрф. Підкреслю і те, що здійсненню неочікуваних обстрілів суттєво сприяло використання й новітнього західного озброєння (*Задунайський, 2023 b: 65-66*). Серед особливо цінних зразків такої зброї відзначаю реактивну артилерійську систему HIMARS. Продовжуючи огляд військових хитрощів СОУ, згадаю й вдале застосування 4 березня 2022 р. реактивних систем залпового вогню по російських кораблях неподалік Миколаєва (*Ковальчук, 2023: 15*). Завдяки цьому було нанесено ураження важливому ворожому угрупованню і зірвано спробу здійснити комплексний штурм міста з моря-повітря-суходолу. До речі, вдалі бойові дії українських формувань вночі відповідають звичній козацькій військовій хитрості «місяць – козацьке сонечко», розгром штабів та ударних угруповань – «бий у пику – ноги самі впадуть», а одночасні дії в різних напрямках – «на всі боки» (*Задунайський, 2017: 20; 2021: 137-138*).

Постійні удари деморалізували й призвели до паніки противника, що свідчило про вдале застосування традиційної військової хитрості «попереднього настрахання» (*Задунайський, 2018: 34*). Такі дії стали важливою передумовою успішного контрнаступу СОУ. На Миколаївщині він тривав 13-15 березня, внаслідок чого ворожі війська в основному було вибито за межі області (*Ковальчук, 2023: 16*). Щодо Сумщини, то тут унаслідок відступу ворога з Чернігівщини теж почались активні наступальні дії. Впродовж 22-26 березня СОУ звільнили єдине тимчасово окуповане ворогом місто Тростянець, а до 10 квітня усю територію області (*Центр досліджень, 2023: 8-13*).

Отже, українські війська на теренах Сумщини і Миколаївщини впродовж перших тижнів боїв застосували 9 військових хитрощів. Їх найменування буде складатися з двох частин (I – звичайний опис; II – за козацьким взірцем на основі авторського підходу, представленого у попередніх публікаціях):

1. Бойові дії вночі – «Місяць – козацьке сонечко».
2. Атака у ключове/найслабше місце – «Бий у пику – ноги самі впадуть».
3. Неочікуваний удар – «Заскочити зненацька».
4. Готувати засідки – «Лаштувати матню».
5. Деморалізація противника – «Попередне настрахання».
6. Дії у різних напрямках – «На всі боки».
7. Захоплення трофеїв та їх використання в бою – «Хліб козацький».
8. Руйнування комунікацій і логістики противника – «Руйнація запілля».
9. Вчасний відступ – «Козак як не переміг, то викругився».

Хочу наголосити, що усі наведені військові хитрощі було застосовано СОУ в боях, а тому жодна не лишилася тільки наміром. На мою думку, найчастіше та найбільш вдало українські війська використовували стратегеми № 2, 3, 5, 6 та 8. Щодо інших військових хитрощів, то їх застосування траплялося рідше або з меншим ефектом.

Далі перейду до порівняння використання військових хитрощів у боях українськими і російськими військами:

- кількість стратегем, які прагнули використати війська обох країн, є майже рівною, за незначної переваги України;

- помітна разюча перевага української сторони щодо ефективності використання військових хитрощів, бо повною мірою вдалося застосувати усі 9, ще й 5 з них неодноразово;

- російські війська повною мірою застосували з 8 стратегем лише 2, з яких 1 була обумовлена самим фактом ведення бойових дій на території України. Одна військова хитрість здебільшого залишилася тільки наміром, бо підірвати бойовий дух українських воїнів не вдалося. Щодо більшості стратегем, то їх використання було спорадичним і з незначною ефективністю.

Отже, на підставі зазначеного можна дійти висновку, що українські війська набагато ефективніше застосовували військові хитрощі, ніж противник. І причин цього багато, зокрема українські

військові фахівці наголошують на ключових недоліках у діях противника через низький рівень бойової взаємодії (йдеться про угруповання, з'єднання, частини і тактичні групи) і слабкість логістики, на противагу яким СОУ демонстрували стійкість і рішучість, наполегливість у перехопленні та утриманні бойової ініціативи, якісну взаємодію видів і родів військ та сміливі і нестандартні тактичні рішення (*Центр досліджень, 2023: 14*).

На мою думку, додатковим фактором, який посприяв успішному застосуванню військових хитрощів СОУ, може бути й збереження українських військово-козацьких традицій упродовж ХХ – початку ХХІ століття (*Задунайський, 2006*). Окремо підкреслюю пріоритетність успадкування самобутніх козацьких традицій войовничості та здатності до індивідуальної й колективної ініціативи в бою. Не дарма ж не тільки українські козаки за часів Петра Сагайдачного і Богдана Хмельницького, але і їх нащадки у роки Української революції 1917-1921рр. під проводом Нестора Махна, Юрія Тютюнника та інших очільників вдало застосовували типологічно подібні військові хитрощі (*Задунайський, 2017; 2018; 2019; 2020; 2021; 2023a*). У тому числі й тим 9 стратегем, які вправно використали СОУ, громлячи ворога на Сумщині та Миколаївщині в 2022 р.

Таким чином, під час широкомасштабного російського збройного вторгнення на суверенну територію України в перших боях на теренах Сумщини і Миколаївщини як збройні сили рф, так і Сили оборони України прагнули застосувати низку військових хитрощів. При цьому саме українська сторона у згаданому компоненті воєнного мистецтва виявила суттєву перевагу над противником завдяки бойовій ініціативі, вправному командуванню та злагодженості дій. Припускаю, що певний вплив на це могли справити й козацькі військові традиції. Тож застосування військових хитрощів посприяло здобуттю низки перемог і швидкому звільненню від окупантів Сумщини і Миколаївщини.

Представлена стаття започатковує комплексний науковий аналіз застосування військових хитрощів у сучасній російсько-українській війні, чим стимулює продовження відповідних досліджень у вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Використані посилання

Задунайський В.В. (2006). *Бойове мистецтво та військова спадщина українських козаків в кінці XIX – на початку XXI ст.* Донецьк: Норд-Прес–ДонНУ. С. 335.

Задунайський В.В. (2017). Військове мистецтво запорожців часів Хотинської війни 1621 р. та його аналоги в «Мистецтві Війни» Сунь-Дзи: універсальність і самобутність. *Історичні і політологічні дослідження*. Донецьк. № 1, С. 17-29.

Задунайський В.В. (2018). Козацькі стратегії і стратегеми під час кампанії 1649 р. та їхні аналоги у «Стратегемах» Секста Юлія Фронтіна. *Історичні і політологічні дослідження*. Вінниця, № 2 (63). С. 31-44.

Задунайський В.В. (2019). Військові хитрощі кубанських козаків під час антибільшовицького повстання у Баталпашинському відділі влітку 1918 р. за спогадами А.Г.Шкуро. *Військово-науковий вісник*. Львів, Вип. 32. С. 121-134.

Задунайський В. (2020). Військова хитрість «заскочити зненацька» в перших боях махновців і кубанських козаків-повстанців у 1918 р. *Lituanistyka i wschodoznawstwo*, Poznań: Wydział Historii UAM. S. 359-369.

Задунайський В. (2021). Спогади Ф. І. Єлісєєва – джерело вивчення воєнного мистецтва кубанської козацької кінноти під час антибільшовицького повстання у Кавказькому відділі весною 1918 р. *Військово-науковий вісник*. Львів, Вип. 35. С. 125-141.

Задунайський В. (2023а). Вимір застосування козацького бойового і воєнного мистецтва українськими збройними формуваннями в 1917–1920-х рр.: окремі аспекти. Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «“КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР” у сучасній російсько-українській війні й досвід XX ст.». Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2023. С. 11-21.

Задунайський В. (2023b). Вплив сучасної західної зброї на використання військової хитрості «Заскочити зненацька» Силами оборони України під час російсько-української війни. Зброяря: історія розвитку озброєння та військової техніки. III Міжнародна наукова конференція 28 лютого 2023 р.: Збірник тез доповідей. – Львів: НАСВ, 2023. С. 65-67.

Закон України від 21.04.2022 № 2217-IX (2022). Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#n173> [Дата звернення 16 березня 2023]

Звернення Президента України Володимира Зеленського «Лютий. Рік незламності». (2023). URL: <https://www.president.gov.ua/videos/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-lyutij-4253> [Дата звернення 16 березня 2023].

Ковальчук А. (2022). «Герої українського степу» Оборона півдня держави (24 лютого – 15 березня 2022). URL: <https://armyinform.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/book1.pdf> [Дата звернення 16 березня 2023].

Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України (2022). *На захисті Сумщини. Оборона і визволення Сумщини (лютий – квітень 2022 р.)*. URL: <https://armyinform.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/book3.pdf> [Дата звернення: 16 березня 2023].

References

Zadunaiskyi V.V. (2006). Martial art and military heritage of Ukrainian Cossacks in the late XIX – early XXI century. Donetsk: Nord-Press – DonNU, p. 335 (ukr).

Zadunaiskyi V.V. (2017). Martial Arts of the Cossacks of the Khotyn War of 1621 and its Analogues in Sun-Ji's Art of War: Versatility and Originality. Historical and political research, Donetsk, № 1, pp. 17-29 (ukr).

Zadunaiskyi V.V. (2018). Cossack strategies and stratagems during the 1649 campaign and their counterparts in the work of Sextus Julius Frontin's "Strategies". Historical and political research. Vinnytsia, № 2 (63), pp. 31-44 (ukr).

Zadunaiskyi V.V. (2019). Military tricks of the Kuban Cossacks during the anti-Bolshevik uprising in the Batalpashin district in the summer of 1918, according to the memories of A.G. Shkuro. Military-scientific bulletin. Lviv, Issue 32. pp. 121-134 (ukr).

Zadunaiskyi V. (2020). Military tricks "surprise" in the first battles of the Makhnovists and Kuban Cossack insurgents in 1918. Lituanietyka i wschodoznawstwo, Poznań: Wydział Historii UAM, pp. 359-369 (ukr).

Zadunaiskyi V. (2021). Memories of F.I. Eliseev - the source of the study of military art of the Kuban Cossack cavalry during the anti-Bolshevik uprising in the Caucasus District in the spring of 1918. Military-scientific bulletin. Lviv, Issue 35. pp. 125-141.

Zadunaiskyi V. (2023 a). The extent of the use of Cossack martial and military art by Ukrainian armed forces in 1917–1920s: separate aspects. Materials of the international scientific and informational round table "'COSSACK FACTOR" in the modern Russian-Ukrainian war and the experience of the 20th century". Lviv, June 10, 2022. Lviv: Publishing House of the Ukrainian Catholic University, 2023. pp. 11-21.

Zadunaiskyi V. (2023 b). The influence of modern Western weapons on the use of the military ruse "Jump by surprise" by the Defense Forces of Ukraine during the Russian-Ukrainian war. Armory: the history of the development of weapons and military equipment. III International Scientific Conference. Lviv, February 28, 2023: Collection of abstracts of reports. Lviv: NASV, 2023. pp. 65-67.

Law of Ukraine dated 04/21/2022 No. 2217-IX (2022). On amendments to some laws of Ukraine regarding the regulation of the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#n173> [Accessed 16 of March 2023] (ukr).

Address of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyi " February. The year of indomitability". (2023). URL: <https://www.president.gov.ua/videos/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-lyutij-4253> [Accessed 16 of March 2023] (ukr).

Kovalchuk A. (2022). "Heroes of the Ukrainian Steppe" Defense of the South of the State (February 24 - March 15, 2022). URL: <https://armyinform.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/book1.pdf> [Accessed 16 of March 2023] (ukr).

Center for Military History Research of the Armed Forces of Ukraine (2022). In defense of Sumy region. Defense and liberation of Sumy Oblast (February - April 2022). URL: <https://armyinform.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/book3.pdf> [Accessed 16 of March 2023] (ukr).

Zadunaiskyi V.

MILITARY TRICKS OF THE UKRAINIAN AND RUSSIAN TROOPS IN THE FIRST BATTLES OF 2022 IN THE TERRITORY OF MYKOLAIV REGION AND SUMY REGION

Stratagems or military tricks have always been a very important component of military art. In the modern Russian-Ukrainian war, the Defense Forces of Ukraine and the Russian army also use stratagems. Military tricks also played an important role during the first battles on the territory of Mykolaiv Oblast and Sumy Oblast in February-April 2022. Then the Armed Forces of the Russian Federation launched a full-scale armed aggression (by 2022, Russia was waging a hybrid war) against Ukraine. In the first battles of 2022, Russian troops tried to use 8 military tricks. Most of these attempts had only partial success or failed. The reason was the mistakes of the Russian command and the low level of combat interaction and military art. The successful actions of the Ukrainian troops also thwarted the plans of the Russian command. The Defense Forces of Ukraine successfully used 9 military tricks. 5 techniques were especially successfully used: Attack on the key/weakest place of the enemy; An unexpected blow; Demoralization of the enemy; Actions in different directions; Destruction of enemy communications and logistics. Such an advantage of the Armed Forces of Ukraine in the art of war significantly helped to defeat the main forces of the Russian Federation on the territory of Mykolaiv Oblast and Sumy Oblast in the first battles of 2022. Military tricks were discovered on the basis of the author's approach (formulated in previous studies of the military art of the Ukrainian Cossacks and their descendants during the 17th - early 20th centuries). The successful use of military tricks testified to the high level of military art of the Defense Forces of Ukraine and confirmed the influence of Cossack military traditions.

Keywords: Military art, military tricks, Ukraine, 2022, Russian-Ukrainian war, Defense Forces of Ukraine, Russia, Ukrainian Cossacks, Mykolaiv region, Sumy region.